

Onderbetrokkenheid in onderwijs en sport

Harry Cox
Martijn Harlaar
Jarno Hilhorst
Peter de Vries

Colofon

Ten behoeve van de leesbaarheid is in deze publicatie bij de verwijzing naar personen gekozen voor het gebruik van 'hij' of 'zijn'. Het spreekt voor zich dat hier ook 'zij' of 'haar' gelezen kan worden.

Auteurs:

Harry Cox (CPS Onderwijsontwikkeling en advies)

Martijn Harlaar (Nederlandse Sport Alliantie)

Jarno Hilhorst (Kennispraktijk voor Sport, Onderwijs en Gezondheid)

Peter de Vries (CPS Onderwijsontwikkeling en advies)

© CPS Onderwijsontwikkeling en advies, november 2010

Eindredactie: Veronique van der Waal, Hoevelaken

Vormgeving omslag en binnenwerk: Akimoto, Amersfoort

CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Postbus 1592

3800 BN Amersfoort

Telefoon [033] 453 43 43

www.cps.nl

Kennispraktijk voor Sport, Onderwijs en Gezondheid

Graafseweg 5

6512 BM Nijmegen

Telefoon [024] 329 57 81

www.kennispraktijk.nl

Nederlandse Sport Alliantie

Korte Bergstraat 15

3811 ML Amersfoort

Telefoon [088] 246 81 00

www.sportalliantie.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	4
1. Casus basisschool Veerezon Zwolle	7
1.1 Introductie	7
1.2 Beschrijving	8
1.3 Lessen voor de praktijk	10
2. Casus Voetbalvereniging Hoograven	11
2.1 Introductie	11
2.2 Beschrijving	12
2.3 Lessen voor de praktijk	13
3. Casus ‘FC Twente, Scoren in de wijk’	14
3.1 Introductie	14
3.2 Beschrijving	15
3.3 Lessen voor de praktijk	16
4. De PTA-standaarden voor ouderbetrokkenheid	17
4.1 Zes standaarden	17
4.2 In de praktijk	18
5. Ouderbetrokkenheid in onderwijs en sport	20
5.1 Ouderbetrokkenheid in het onderwijs	20
5.2 Ouderbetrokkenheid in de sport	21
5.3 Oudergedrag in de sport	22
6. Praktische aanbevelingen	24
6.1 Onderwijs en sport vergeleken	24
6.2 Succesfactoren voor onderwijs en sport	28
6.3 Een eerste concrete actie	29
Literatuur	31
Handige websites	32

Voorwoord

In deze publicatie staat ouderbetrokkenheid in onderwijs en sport centraal. In beide sectoren is dit een actueel thema waar veel om te doen is. De ervaringen met ouders op scholen en sportverenigingen vertonen soms overeenkomsten en soms verschillen. Deze publicatie speelt daar op in en ambieert dat onderwijs- en sportorganisaties van elkaar leren hoe om te gaan met ouders.

We bedanken alle personen en organisaties die meegewerkt hebben aan de inhoud van deze publicatie en die in de tekst worden genoemd.

Amersfoort/Nijmegen, november 2010

roepen langs de lijn

“Op de basisschool voelde ik me heel betrokken bij mijn kind, haar groep en de school. Op de middelbare school is dat veel minder. Je staat daar echt op afstand, letterlijk en figuurlijk. Maar volgens mij is, gezien de hoge uitval op middelbare scholen, juist daar een grotere noodzaak om ouders bij de school te betrekken.”

(Jos Smit, vader van Floor van 14 jaar)

“(…) Het is van cruciaal belang (...) dat scholen en ouders met elkaar in contact komen en samenwerken. Momenteel is deze samenwerking vaak nog verre van ideaal. Zeventig procent van de leraren en ouders vindt dat zij meer en beter moeten samenwerken (...).” **(Onderwijsraad 2005, pagina 20)**

“De aanwezigheid van voldoende mogelijkheden voor ouders om te participeren heeft een positieve invloed op de cognitieve ontwikkeling en prestaties van kinderen.”

(Onderwijsraad 2005, pagina 29)

“Talenten moet je prikkelen, zowel in de klas als op het veld. En wat zie je? Iemand die nummer één wil worden krijgt van zijn sportclub wel alle aandacht, maar krijgt dat in het onderwijs niet. Daar vindt men hem of haar eerder lastig. Zeker één keer in de maand word ik gebeld door een ouder met de vraag: ‘Ik durf het bijna niet te zeggen, maar ik denk dat mijn kind wel heel vlot leert. U zult wel zeggen: daar heb je weer zo’n ouder die zo nodig moet, maar ik zie gewoon dat onze dochter zich dood verveelt op school, aangezien de uitdaging om méér te doen dan de rest, ontbreekt!’.”

(Ad Dudink, sportpsycholoog)

“Als ouder breng je je kind naar een wedstrijd, je verzorgt het en je steunt het. Ook als je kind een wedstrijd verliest, want winnen kunnen we allemaal. Ik kan een boek schrijven over de narigheid die ik op dat vlak heb gezien.”

**(Judo-ouder en -topsportcoach
Cor van der Geest)**

“Ik observeer tijdens wedstrijden weleens het gedrag van ouders, maar herken gelukkig niet het beeld van scheldende ouders langs de lijn. Er gebeurt natuurlijk wel van alles. Ouders zijn erg enthousiast, maar dit is eerder een basis voor méér betrokkenheid, méér vrijwilligers en méér spelplezier voor de jeugd.”

**(Petra Jansen, trainster van een
meisjeshandbalteam uit Lettele)**

Casus basisschool Veerezon Zwolle

1

1.1 Introductie

Veerezon is een nieuwe onderwijsinstelling in Zwolle, mede geïnitieerd door Stichting Vivente. Veerezon heeft als doel om de scheiding tussen kinderopvang, onderwijs en buitenschoolse opvang te laten verdwijnen door middel van een vernieuwende 52-weeken opzet. In deze aanpak staat het bioritme van kinderen centraal en wordt gewerkt met een flexibele indeling van schooluren. Ook de rol en betrokkenheid van ouders krijgen binnen Veerezon veel aandacht.

1.2 Beschrijving

Ouderbetrokkenheid is in de visie van Veerezon één van de vertrekpunten voor het vormgeven van het onderwijs. “Ouders vinden bij Veerezon de ruimte en flexibiliteit die ze op de vorige school van hun kind vaak misten”, stelt Henk ter Wee, voorzitter van Vivente en één van de drijvende krachten achter de nieuwe onderwijsinstelling. “Dat klinkt natuurlijk erg mooi, ruimte en flexibiliteit, maar daar moet je wel op een goede manier mee omgaan. Basis daarvoor is dat je met elkaar praat, elkaar aanspreekt. Hoe gaan we met elkaar om? Dat moet centraal staan.”

De belangrijkste uitdaging in de communicatie tussen ouders en school ligt volgens Ter Wee op het gebied van waardenbepaling en waardenuitstraling. Oftewel, hoe voer je de dialoog met ouders en behoud je tegelijkertijd de regie? Ter Wee: “De dialoog begint voor mij met een gevoel van medeverantwoordelijkheid, zonder daarbij de verantwoordelijkheden van de verschillende partijen uit het oog te verliezen. Er dient gelijkwaardigheid te zijn vanuit de verschillende rollen. De leerkracht is de expert vanuit de kindbenadering voor wat betreft didactiek en onderwijsinhoud. Dat is zijn verantwoordelijkheid. De ouder is op zijn beurt verantwoordelijk voor de thuissituatie. Communicatie over deze verschillende rollen en hun onderlinge verhouding is de kern van succesvolle ouderbetrokkenheid.”

Marieke Tempelman, leerkracht bij Veerezon, kan zich helemaal vinden in de woorden van Ter Wee. “Er bestaat een bepaalde rolverdeling tussen leerkracht en ouders, maar de kinderen en hun ontwikkeling moeten altijd het uitgangspunt zijn. Dat creëert een gedeeld belang. Zonder ouders is het niet mogelijk om kinderen daadwerkelijk centraal te stellen. Als leerkracht ben ik op een aantal fronten weliswaar de professional, en dat moet ook zo blijven, maar ouders zijn op andere fronten weer veel beter op de hoogte. Zij zien het kind nog veel meer dan ik. En ze zijn erg betrokken. Uiteindelijk wil elke ouder het beste voor zijn of haar kind. Daar ben ik van overtuigd. Het is zaak hier als school zo goed mogelijk gebruik van te maken.”

Het gedeelde belang van ouders en leerkrachten is zichtbaar in de manier waarop Veerezon in contact treedt met de ouders van leerlingen. Het contact met Veerezon begint voor veel ouders met een intakegesprek. Na een eerste informatie-uitwisseling wordt het onderwijsproces vervolgens concreet. Verwachtingen worden over een weer uitgesproken. Aansluitend op het intakegesprek werkt Veerezon op basis van een zogenaamde IPC-methode met

viermaandelijke overeenkomsten. Tempelman: “Zie het als een contract tussen school en de ouders. De overeenkomsten worden opgesteld aan de hand van een gesprek tussen ouders, leerkracht en in de toekomst wellicht zelfs de leerling. Tijdens deze gesprekken wordt de voortgang van het kind besproken en vastgesteld welke ontwikkeldoelen de volgende maanden centraal staan. Per periode wordt eveneens afgesproken welke bijdrage de ouders aan het lesprogramma zullen leveren. Hierdoor ontstaat totale helderheid over het proces en de resultaten waarop ouders en leerkrachten mogen worden aangesproken. Het leidt bovendien tot directe betrokkenheid van alle partijen.”

Tempelman krijgt veel positieve reacties op deze werkwijze van Veerezon. “Het creëert duidelijkheid. En op basis van het gesprek over de leerdoelen kan worden voorzien in aanvullende informatie. Deze gezamenlijke commitment van ouders en leerkracht komt echt tot uiting in het contract dat we iedere keer opnieuw gezamenlijk aangaan. Dat maakt het tot één geheel.”

Ondersteunend aan de viermaandelijke ‘contractbesprekingen’ communiceert de Zwolse onderwijsinstelling met grote regelmaat met de ouders. Zo worden bijvoorbeeld thematische ouderbijeenkomsten georganiseerd en is er een digitale weekmemo, waarin Veerezon aandacht vraagt voor de activiteiten op school. Blijvende communicatie is volgens de school cruciaal om ouders te betrekken bij het ontwikkelproces van hun kind. Tempelman: “Voor mij is het contact met de ouders bij het halen en brengen van de kinderen aan het begin en eind van de dag ook nog steeds erg belangrijk. Op die momenten kan even kort geschakeld worden. Je kunt in korte tijd veel afstemmen.”

De leerkrachten bij Veerezon beschouwen ouders vooral als een waardevolle en betrouwbare bron van informatie. Ouders bieden een ander, aanvullend perspectief op het kind waar je in het onderwijs heel veel aan kunt hebben. “Het komt natuurlijk weleens voor dat je met elkaar van mening verschilt”, aldus Tempelman, “maar dan probeer ik toch altijd weer te zoeken naar verbinding. Daar ben ik heel open in. Ouders mogen van mij mee de klas in om te kijken, te observeren. En als zij denken dat hun aanwezigheid verstorend werkt in een bepaalde situatie, dan ben ik ook bereid om situaties te filmen en die met hen te bespreken. Ik zie het onderwijs in die zin echt als iets wat je samen vormgeeft. En ook al heb je daarin wellicht een andere benadering, kom je vanuit een ander paradigma dat leidend is voor je eigen verwachting, dan nog geloof ik dat je er samen uit moet komen. Co-teaching, co-creating, daar geloof ik in.”

Samenvattend is bij Veerezon het leerproces van de leerling het vertrekpunt voor de samenwerking tussen ouders en leerkrachten. Vanuit school wordt actief en open met de ouders gecommuniceerd over de gang van zaken. De betrokkenheid van ouders wordt positief gewaardeerd en is noodzakelijk voor de manier waarop het onderwijs is vormgegeven.

1.3 Lessen voor de praktijk

- Maak ouders actieve deelnemers bij de (schoolse) ontwikkeling van hun kind.
- Ga op gelijkwaardige basis samen met ouders in gesprek over het kind en het leerproces.
- Sta open om van ouders te leren hoe met een kind om te gaan, zodat de leerdoelen van een kind sneller worden behaald.
- Zorg ervoor dat ouders ook zonder uitnodiging van de school (op informele wijze) contact kunnen hebben met de school.
- Creëer mogelijkheden voor ouders om een praktische bijdrage te leveren aan de activiteiten op school, maar ook om mee te denken over het gevoerde beleid.

Casus Voetbalvereniging Hoograven

2

2.1 Introductie

Voetbalvereniging Hoograven ligt midden in de Utrechtse wijk Hoograven, waar veel allochtonen wonen. De bevolkingssamenstelling van de wijk zie je duidelijk terug in het ledenbestand van de vereniging. Maar liefst 98 procent van de leden is van Marokkaanse afkomst. Daar waar sportverenigingen soms problemen hebben om ouders bij de club te betrekken, lukt dat VV Hoograven uitstekend.

2.2 Beschrijving

De hoge mate van ouderbetrokkenheid bij VV Hoograven is niet vanzelf ontstaan, de club spant zich daar continu hard voor in. “Onze stelregel is dat minimaal één van de ouders aanwezig moet zijn als het kind zich op de club bevindt”, aldus Abdelnasser Mourabit, betrokken bij VV Hoograven. “Verder vinden bij onze voetbalvereniging tweemaal per jaar ouderbijeenkomsten plaats. Tijdens deze samenkomsten wijzen we de ouders op hun taken en verantwoordelijkheden en bespreken we voorkomende knelpunten. Ook wordt tijdens de ouderbijeenkomsten ingegaan op clubactiviteiten, contributie, vervoerszaken en eventuele klachten. Daarnaast wijzen we de ouders op hun inspraakmogelijkheden en bijvoorbeeld ook op het cursusaanbod.”

VV Hoograven heeft verder een formulier ontwikkeld met daarop een overzicht van de verschillende vrijwilligerstaken. Mourabit: “Zo krijgen de ouders een goed beeld van het vrijwilligerswerk bij de club en kunnen ze intekenen voor bepaalde taken. Uiteraard hebben niet alleen de ouders inspraak, maar ook de leden zelf. Wanneer zij met ideeën komen voor activiteiten, mogen die bijna altijd uitgevoerd worden. Denk bijvoorbeeld aan de organisatie van een feest aan het einde van de Ramadan.”

Volgens Mourabit is het belangrijk dat ouders zich thuis voelen bij een vereniging. “Dat is één van de redenen waarom de ouderparticipatie bij VV Hoograven zo hoog is. Er zijn verder nauwelijks communicatieproblemen binnen de club.”

Eén van de succesvolste initiatieven binnen VV Hoograven is de samenwerking met een aantal scholen uit de omgeving. Mourabit: “Jongens die voorheen alleen op straat voetbalden, komen dankzij het scholenproject in aanraking met het verenigingsleven. En dat is niet alleen positief voor de jeugd. Steeds meer ouders worden zich bewust van het belang van sport voor hun kinderen en zijn bereid om cursussen te volgen. Zo krijgt de club steeds meer gekwalificeerde jeugdleiders.”

Paul Verweel, voorzitter van VV Hoograven en hoogleraar Bestuurs- & Organisatiewetenschap aan de Universiteit Utrecht, merkt dat zijn club op het gebied van ouderbetrokkenheid veel vooruitgang heeft geboekt. “Twee jaar geleden waren we eigenlijk alleen met ouders aan het praten over onze vervoersproblemen en bleven er vaak teams op zaterdag staan, omdat er geen vervoer was. Nu praten we met ouders over sportiviteit, verantwoordelijkheid voor je kind,

zelf organiseren, de sfeer op de club en inspraak, en hebben we veel minder vervoersproblemen. Ik heb nu meer vertrouwen dat we dit in de toekomst kunnen vasthouden, maar het blijft een proces van de lange adem.”

Een belangrijke basis voor ouderbetrokkenheid is volgens Verweel de aanwezigheid van een gedeeld belang. “Als wij als sportvereniging ouders ervan kunnen overtuigen dat we investeren in hún kinderen, voelen ze zich betrokken en zetten ze zich zonder twijfel in voor de sportvereniging. En dat is voor iedere sportclub cruciaal. Zonder de betrokkenheid van ouders en hun vrijwillige inzet, red je het niet als vereniging.”

2.3 Lessen voor de praktijk

- Ga structureel met ouders in gesprek over hun betrokkenheid.
- Geef ouders de ruimte om mee te denken over activiteiten.
- Betrek ouders bij het primaire proces en niet alleen bij de randzaken.

Casus FC Twente, Scoren in de wijk

3.1 Introductie

Stichting 'FC Twente, Scoren in de wijk' werd in 2005 in het leven geroepen door voetbalclub FC Twente vanuit diens maatschappelijke functie. In eerste instantie richtten de activiteiten zich op achterstandswijken in Enschede, die door de stichting consequent 'supportwijken' worden genoemd. Het initiatief is inmiddels uitgebreid naar andere wijken in de stad en wordt ondersteund door de lokale en rijksoverheid.

3.2 Beschrijving

'FC Twente, Scoren in de wijk' is een goed voorbeeld van een effectieve samenwerking tussen sportorganisaties en het onderwijs. Het initiatief van FC Twente heeft inmiddels veel navolging gekregen van andere voetbalclubs. FC Twente wil graag een 'club van het volk' zijn, zoals dat vaak in Engeland en soms ook in Duitsland het geval is. Spelers, technische staf en directie zijn de aansprekende boegbeelden van de club en fungeren als voorbeeld en inspiratiebron voor velen in de regio.

Projecten van de stichting zijn onder te verdelen in drie categorieën:

1. Gezondheid en sport
2. Scholing en leren
3. Betrokkenheid en participatie

Concrete voorbeelden van lopende projecten zijn:

a. Leren scoren

Bij dit project wordt de interesse voor voetbal gebruikt om jongeren aan te zetten tot leren. Veel kinderen zijn gek op voetballen; voor en na schooltijd, bij de voetbalclub... Hun enthousiasme kent geen grenzen en een wedstrijd van FC Twente is voor hen helemaal het einde. 'Leren scoren' gebruikt de sportinteresse en motivatie van kinderen als invalshoek om te leren en zodoende schooluitval te voorkomen. De sportomgeving van FC Twente werkt motiverend voor veel leerlingen, zowel voor meisjes als jongens. Door hier gebruik van te maken, worden leerlingen gemakkelijker bewogen tot leren en sociale activering. Zo worden kinderen op een nieuwe manier verbonden aan leerprocessen.

b. Voetbalcursus basisscholen

Een ander project is een voetbalcursus voor de hoogste klassen van de basisscholen, waaraan circa 24 jongens en meisjes per cursus kunnen deelnemen. Aandacht voor de conditie en het vetgehalte van de deelnemers en het feit dat de cursus wordt gegeven door de top van de professionele staf van de club zijn belangrijke succesfactoren. Voorlichting op het gebied van gezonde voeding maakt eveneens deel uit van de cursus, waarbij ook een kookmiddag voor de ouders van de kinderen wordt georganiseerd.

c. Scoren met gezondheid 16+

Het project 'Scoren met gezondheid 16+' is door Stichting 'FC Twente, Scoren in de wijk' samen met het NIGZ, de GGD, ROC van Twente en de KNVB uitgewerkt

als een pilot gezondheidsprogramma voor volwassenen vanaf zestien jaar, die woonachtig zijn in de omgeving van de club.

d. Scoren met leren – ROC van Twente

Met het ROC van Twente heeft de stichting een cursusaanbod ontwikkeld voor risicojongeren die geen werk hebben en ook geen onderwijs meer volgen. De instroom is afkomstig uit een groot deel van het verzorgingsgebied van Twente. Dankzij de combinatie van uitstekende ROC-docenten en een uitdagende omgeving is het aantal deelnemers dat na het volgen van de cursus weer naar school gaat, een werkervaringsplaats of werkplek heeft ingenomen of een alternatieve route is gaan volgen, maar liefst 84,9 procent.

e. Educatieve Game Taaltreffers

Samen met Expertis, de lokale schoolbegeleidingsdienst, is een educatieve game ontwikkeld, met de naam Taaltreffers. Het spel is gericht op woordenschatvergroting en taalverwerving voor basisschoolleerlingen. Het bijzondere van deze game is vooral de spelomgeving (het stadion, de spelers en de staf in al zijn facetten) en de begeleidende rol van vaste leerkrachten.

f. Scoren door participeren

Onder de noemer 'Scoren door participeren' is door de stichting een ketenaanpak ontwikkeld. Ook hiervoor heeft een aantal spelers van FC Twente de rol van ambassadeur op zich genomen. De kern van het project bestaat uit een selectie van dertig migrantengezinnen en een ketenaanpak met ondersteuning van vaste, aan een gezin gekoppelde, vrijwilligers. Professionele taalondersteuning wordt geleverd door het ROC van Twente.

3.3 Lessen voor de praktijk

- Onderwijs en sport kunnen veel meer samenwerken en grote gezamenlijke wsuccessen behalen.
- Door middel van projecten ontstaat een natuurlijke ouderbetrokkenheid.
- De combinatie sport, onderwijs en gezondheid is voor ouders een logische. Ouderbetrokkenheid beslaat immers al deze drie gebieden.

In de Verenigde Staten kent men in het kader van de samenwerking tussen scholen en ouders de zogenaamde Parent Teacher Association (PTA). Deze organisatie hanteert een set van zes standaarden, die als uitgangspunt dienen voor het vormgeven van de ouderbetrokkenheid.

De PTA-standaarden voor Ouderbetrokkenheid

4

4.1 Zes standaarden

CPS en de Nederlandse Sport Alliantie (NSA) hebben de zes PTA-standaarden voor ouderbetrokkenheid vertaald op een manier die past bij de Nederlandse situatie en in het bijzonder bij de sectoren onderwijs en sport. De PTA-standaarden zijn expliciet bedoeld voor school en ouders. In het kader van deze publicatie kan ‘school’ echter ook vervangen worden door ‘sportorganisatie’.

Standaard 1: Actieve partners

Ouders zijn welkom en hun partnerschap wordt gewaardeerd. Ouders zijn actieve deelnemers bij de totale ontwikkeling van hun kind. Ouders en leraren/sportbegeleiders zijn verbonden met elkaar en richten hun activiteiten op wat de leerlingen leren en doen in de klas en op het sportveld.

Standaard 2: Effectief communiceren

Ouders, schoolteams en sportbegeleiders discussiëren met elkaar op basis van gelijkwaardigheid over de totale ontwikkeling van de leerling.

Standaard 3: Ondersteuning van resultaten

Ouders, leraren en sportbegeleiders werken continu samen aan de ontwikkeling van de kinderen en jongeren. Ze stellen elkaar in staat om hun kennis en vaardigheden te verdiepen en zo efficiënt mogelijk in de praktijk te brengen.

Standaard 4: Recht voor ieder kind

Van ouders wordt verwacht dat zij optreden als pleitbezorgers voor hun eigen en andere kinderen, om ervoor te zorgen dat alle kinderen en jongeren eerlijk worden behandeld en in gelijke mate toegang hebben tot alle middelen die van invloed zijn op een optimale schoolloopbaan en sportcarrière.

Standaard 5: Gelijkwaardigheid

Ouders zijn belangrijke gesprekspartners bij beslissingen van de school die invloed hebben op de schoolloopbaan (en sportieve ontwikkeling) van de leerlingen. Ouders zijn belangrijke adviseurs bij zaken die betrekking hebben op het beleid, de uitvoering van beleid en onderwijskundige (en pedagogische) programma's.

Standaard 6: Samenwerken met de gemeenschap

Ouders, schoolteams en sportbegeleiders werken samen aan de maatschappelijke participatie van de leerlingen.

4.2 In de praktijk

Op basis van de PTA-standaarden voor het vormgeven van beleid op het gebied van ouderbetrokkenheid is basisschool Veerezon (Zie hoofdstuk 1. Casus basisschool Veerezon Zwolle) een toonbeeld voor wat betreft standaard 2: Effectief communiceren; standaard 3: Ondersteuning van resultaten; en standaard 5: Gelijkwaardigheid.

Als we de PTA-standaarden als uitgangspunt nemen voor de vormgeving van beleid op het gebied van ouderbetrokkenheid scoort VV Hoograven (Zie hoofdstuk 2. Casus Voetbalvereniging Hoograven) met name goed op standaard 1: Actieve partners; en standaard 5: Gelijkwaardigheid. Ouders zijn welkom binnen de club en hun aanwezigheid en betrokkenheid wordt positief gewaardeerd en actief gestimuleerd. Deze betrokkenheid uit zich niet alleen in praktische ondersteuning, bijvoorbeeld het vervoer van en naar wedstrijden, maar heeft ook betrekking op de cultuur en identiteit van de vereniging. Als het gaat om antwoorden op vragen als ‘Wat voor club willen wij zijn?’ en ‘Wat voor activiteiten passen daar bij?’ zijn ouders, naast de leden zelf, een groep aan wiens mening wordt gehecht.

Leggen we de PTA-standaarden naast ‘FC Twente, Scoren in de wijk’, dan valt op dat deze stichting hoog scoort op standaard 1: Actieve partners; standaard 3: Ondersteuning van resultaten en standaard 4: Recht voor ieder kind. Door middel van de verschillende deelprojecten laat ‘FC Twente, Scoren in de wijk’ zien dat alle kinderen/jongeren een kans moeten hebben. De stichting scoort vooral ook goed op standaard 6: Samenwerken met de gemeenschap. Onderwijs, gezondheidszorg en sport in de regio werken samen aan de totale ontwikkeling van de leerling.

Ouderbetrokkenheid in onderwijs en sport

5

5.1 Ouderbetrokkenheid in het onderwijs

In het onderwijs worden de begrippen 'ouderbetrokkenheid' en 'ouderparticipatie' nogal eens door elkaar gebruikt. Met ouderparticipatie worden de activiteiten bedoeld waaraan ouders meedoen, de zogenaamde hand- en spandiensten. In het primair onderwijs kennen we in dat kader bijvoorbeeld lees- en zwemmoeders en -vaders.

Ouderbetrokkenheid kan worden gedefinieerd als het tonen van een gedeelde verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het kind door de ouders, wat tot uiting komt in zichtbare gedragingen. Ouderbetrokkenheid is dus concreet de mate waarin een ouder (emotioneel) betrokken is bij de ontwikkeling van zijn kind, diens school en leraar. Betrokken ouders tonen belangstelling, ondersteunen hun kind waar nodig bij het huiswerk maken en scheppen hiervoor de voorwaarden (onderwijsondersteuning). Ouderbetrokkenheid houdt ook in dat vaders en moeders ouderavonden bezoeken en respect tonen voor de leraar. Kortom, ouderbetrokkenheid gebeurt vooral thuis en is belangrijk zowel in het primair, voortgezet als ook in het middelbaar beroepsonderwijs. Verschillende onderzoeken tonen aan dat ouderbetrokkenheid een positief effect heeft op de ontwikkeling van een leerling in het algemeen en zijn leerprestaties in het bijzonder.

5.2 Ouderbetrokkenheid in de sport

Ook in de sport zijn ouders van grote invloed op de sportieve ontwikkeling van hun kind. Net als in het onderwijs gaat het hier niet alleen om ouderparticipatie, maar vooral ook om ouderbetrokkenheid. Ouders hebben veel invloed op de sportbeoefening van hun kinderen en zijn zelfs vaak een bepalende factor. Zij betalen immers de contributie, brengen hun kind naar sportvereniging, rijden naar wedstrijden en helpen soms ook nog mee de club draaiende te houden. Het kind komt hiermee in een bepaalde afhankelijkheidsrelatie. Daarnaast hebben de ouders een belangrijke ondersteunende rol.

Er zijn ouders die zelf voortdurend bezig zijn met de sport van hun kind. Dit werkt zeer positief als deze aandacht zich richt op het plezier en de persoonlijke ontwikkeling van het kind. Bij sommige ouders kan dit echter doorslaan. Deze ouders doen er alles aan om er vooral voor te zorgen dat hun kind zo goed mogelijk presteert. Plezier in de sport staat voor deze ouders niet meer voorop, prestatie is het doel. Het kind kan hierdoor druk ervaren en het plezier in het spel verliezen. Daarbij is er vaak ook geen tijd meer voor andere bezigheden, waardoor het leven van het kind wat eenzijdig wordt. Op het moment dat een kind door een blessure of door beperkte prestaties niet of minder kan sporten, vallen zowel het kind als de ouders in een gat. Het hele sociale leven van het gezin stond namelijk in het teken van de sport.

Tegenover de ouders die enorm betrokken zijn bij de sport van hun kind, zijn er ook ouders die juist helemaal niet betrokken zijn. De ouderbetrokkenheid beperkt

zich in deze gevallen tot het brengen en halen van het kind naar en van de sportclub en dan vaak ook alleen op het moment dat het hen uitkomt. Als de agenda van de ouders het niet toelaat, dan kan het kind niet gaan sporten. De sportvereniging wordt door deze ouders beschouwd als een vorm van kinderopvang. Deze ouders zouden hun vrije tijd moeten inpassen in de vrije tijd van hun kind, zodat ze het kunnen ondersteunen en gebeurtenissen kunnen relativiseren.

5.3 Oudergedrag in de sport

Het thema ouderbetrokkenheid staat bij sportverenigingen hoog op de agenda. Dit komt vooral door negatieve ervaringen met het supportersgedrag van ouders in de sport. Door de inzet van sportprogramma's en –campagnes gericht op positieve betrokkenheid van ouders, hoopt men uiteindelijk het gedrag van ouders duurzaam te veranderen. Zo kan men denken aan de campagne 'Geef kinderen hun spel terug'.

Het gedrag van ouders heeft immers grote invloed op het gedrag van hun kinderen. Ouders die bijvoorbeeld vloekend langs de lijn staan of zich op een andere manier agressief gedragen richting scheidsrechters, trainers, spelers en andere ouders tijdens een sportwedstrijd, geven het verkeerde voorbeeld aan kinderen.

Dat kinderen het gedrag van volwassenen zelf kunnen gaan imiteren, kan verklaard worden aan de hand van de 'social learning theory' van Bandura (1963). Deze theorie verklaart gedrag aan de hand van continu terugkerende interactie tussen cognitieve, gedragsmatige en omgevingsinvloeden. Als ouders zich tijdens elke wedstrijd langs de kant onsportief gedragen, kunnen kinderen gaan denken dat dit gedrag normaal is bij een wedstrijd en zullen zij het nadoen. Dit geldt zeker voor kinderen in de basisschoolleeftijd, die nog niet alle stadia van de morele ontwikkeling hebben doorlopen en hierdoor nog geen goed beeld hebben van normen en waarden, goed of fout. Kinderen van ouders die zich agressief gedragen, gedragen zich op hun beurt ook zeer vaak agressief.

Naast onsportief gedrag in woord en daad kan ook het overmatig stimuleren van kinderen een negatieve invloed hebben op 'fair play' in de sport. Ouders die prestaties verlangen van hun kind en zich continu bemoeien met de sport, ontnemen kinderen de kans om een sport te beoefenen die aansluit bij hun mogelijkheden en motivatie. Er zijn gelukkig ook nog genoeg ouders die het sportieve gedrag van hun kinderen wel positief beïnvloeden. Door er bijvoorbeeld thuis over te praten, door aan te geven wat onsportief gedrag is en

door zelf als ouder het goede voorbeeld te geven, zal een kind juist dit gedrag overnemen.

Om het negatieve gedrag en de overdreven bemoeizucht van ouders op en rondom het sportveld te bestrijden, startte SIRE in 2007 de campagne 'Geef kinderen hun spel terug'. Uit vooronderzoek bleek dat bijna driekwart (73 procent) van de ouders weleens ziet dat andere ouders de kinderen bij sportwedstrijden opjutten. Van de ondervraagde ouders gaf 43 procent toe dit zelf ook weleens te doen. Opvallend is dat één op de zes jonge ouders onder de 35 jaar aangaf het juist erg positief te vinden om kinderen op te juttten. De helft van de ouders (49 procent) hoort andere ouders weleens vloeken bij sportwedstrijden van hun kind(eren), maar slechts één op de twaalf ouders (8 procent) gaf aan dit zelf te doen. Een meerderheid van 57 procent van de ouders spreekt kinderen weleens aan op een verkeerde inschatting of beweging. Vooral mannen vertonen dit gedrag: 68 procent van hen zegt dit weleens te doen, tegenover 48 procent van de vrouwen.

Vaak zijn ouders dus wel betrokken bij de sportieve activiteiten van hun kind, zij het niet altijd op een goede manier. Dit leidt tot onwenselijk gedrag van ouders én kinderen in de sport. Door de ouderbetrokkenheid positief te richten en in te zetten op de (emotioneel) ondersteunende rol van ouders, kan dit ten positieve worden gekeerd. Hier wordt in de sportsector veel aandacht aan besteed.

Praktische aanbevelingen

6.1 Onderwijs en sport vergeleken

Voor het stimuleren van de ouderbetrokkenheid in het onderwijs en de sport valt het meest te leren van goede voorbeelden en verbeterpunten. Als leidraad is het goed om dit uit te werken aan de hand van de PTA-standaarden.

Zo ontstaat een kader voor onderwijs en sport. Onderstaande voorbeelden zijn gebaseerd op eerder genoemde praktijkvoorbeelden en op algemene ervaring en inzicht.

1. Actieve partners

Goed voorbeeld: Ouders tonen een groot enthousiasme voor sportende kinderen, vooral bij wedstrijden. Daarbij vervullen veel ouders ook vrijwilligerstaken voor de club.

Wat beter kan: Een deel van de ouders zet zijn kind af bij het hek en ziet de vereniging als opvang.

Goed voorbeeld: Ouders laten hun kind(eren) merken hoe belangrijk school is, ondersteunen het kind bij het maken van huiswerk, hebben respect voor de leraar en denken actief mee met school over wat het beste is voor hun kind.

Wat beter kan: Het bezoeken van thematische ouderavonden is nog te vrijblijvend, terwijl deelname aan deze avonden juist ten goede komt aan het kind.

Veel scholen lijken de actieve deelname van ouders te zoeken in het laten meedoen met praktische activiteiten en klussen. Actieve deelname van ouders wil echter niet zeggen dat ouders hier aan mee moeten doen. Het gaat hier om activiteiten die vooral in het belang van de school zijn en minder direct in het belang van de leerling.

2. Effectief communiceren

Goed voorbeeld: Enkele sportverenigingen werken met een intakegesprek, waarin duidelijk wordt gemaakt hoe de (Nederlandse) verenigingscultuur werkt, wat ouders mogen verwachten en wat er van ouders wordt verwacht.

Wat beter kan: Kennis en interpretatie van sportspecifieke spelregels en arbitrage onder ouders zijn vaak beperkt aanwezig. Dit leidt tot misverstanden in de communicatie. Het kan helpen een korte introductie voor ouders te organiseren. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een ouder-/kindtraining, spelregelboekje of quiz.

Goed voorbeeld: De tien minutengesprekken zijn doorgaans belangrijke informatiemomenten.

Wat beter kan: Wederzijdse verwachtingen tussen school en ouders zijn doorgaans te weinig expliciet uitgesproken. Het werken met een samenwerkingsovereenkomst biedt veel helderheid.

3. Ondersteuning van resultaten

Goed voorbeeld: Ouders stimuleren kinderen actief om thuis, in de buurt en op vakantie te sporten en te bewegen. Ouders laten merken dat zij dit belangrijk vinden.

Wat beter kan: Het ontbreekt ouders vaak aan kennis over een sport en over fysieke ontwikkeling om hun kind optimaal te kunnen ondersteunen. Het is voor ouders belangrijk om te weten waar zij hun kinderen mee op weg kunnen helpen.

Goed voorbeeld: Ouders oefenen met hun kind spelenderwijs de leerstof waar zij op dat moment op school mee bezig zijn.

Wat beter kan: Scholen kunnen ouders beter informeren over wat in de lessen behandeld wordt en hoe ouders het leren van hun kind effectief kunnen ondersteunen. Van ouders mag worden gevraagd dat deze ondersteuning niet vrijblijvend is ter wille van de ontwikkeling van hun kind.

4. Recht voor ieder kind

Goed voorbeeld: Ouders worden vaak lid van een sportvereniging en proberen actief de jeugdgerichtheid binnen de vereniging te vergroten vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld door aanpassingen van de kantine, organisatie-activiteiten etc.).

Wat beter kan: Bij teamindelingen en dergelijke komen ouders vooral op voor de belangen van hun eigen kind. Het kan helpen om een aantal ouders uit te nodigen om mee te denken over de teamindeling. Zo maak je hen medeverantwoordelijk voor het resultaat.

Goed voorbeeld: Wanneer ouders via hun eigen kind vernemen dat een ander kind op school wordt gepest, melden zij dit op school.

Wat beter kan: Bij groepsindelingen komen ouders soms wat teveel op voor de belangen van hun eigen kind. Ouders zijn er actief medeverantwoordelijk voor dat ieder kind gelijke kansen krijgt. Wanneer zij echter alleen het belang van hun eigen kind voor ogen hebben (bijvoorbeeld hun kind moet per se bij een bepaald vriendje in de klas) verliezen zij het geheel aan belangen uit het oog.

5. Gelijkwaardigheid

Goed voorbeeld: Er wordt informeel veel informatie uitgewisseld over ontwikkelingen met kinderen en er is veel ruimte voor initiatieven en ideeën van ouders. Trainers en coaches voelen zich niet ‘verheven’ boven ouders.

Wat beter kan: Coaches en trainers worden door ouders niet altijd gezien als ‘medeopvoeders’. Ze zijn in hun ogen specialist op sportief gebied, maar worden onvoldoende betrokken bij de brede ontwikkeling van een kind. Het kan lonen hier specifiek naar te vragen in gesprekken.

Goed voorbeeld: Scholen zien ouders als serieuze gesprekspartners en voorzien hen tijdig van de juiste informatie.

Wat beter kan: Ouders zijn dikwijls bang om voor hun mening uit te komen, omdat zij vrezen dat hun kind hiervan de dupe wordt.

6. Samenwerken met de gemeenschap

Goed voorbeeld: De socialiserende werking van sport wordt alom onderschreven. Vooral de sporttrainer kan van grote invloed zijn op respectvol gedrag, het omgaan met tegenslagen en de integratie van minderheden.

Wat beter kan: Veel sportfaciliteiten staan overdag leeg en vrijwilligers zijn overdag nauwelijks inzetbaar. Door samenwerking met instellingen die overdag op zoek zijn naar geschikte ruimtes om met kinderen samen te komen (kinderopvang, gehandicaptenzorg, etc.) kan effectiever gebruik worden gemaakt van bestaande ruimtes.

Goed voorbeeld: De school wordt gezien als de voorbereiding op en het oefenterrein van de samenleving.

Wat beter kan: School kan nog veel beter integreren met de maatschappij en leerlingen betere burgerschapsvorming bieden. Scholen voor voortgezet onderwijs kunnen bijvoorbeeld ouders betrekken bij het vinden van goede plaatsen voor maatschappelijke stage om zo de kwaliteit van deze plaatsen te vergroten. Ouders hebben vanwege hun werk immers vaak voor school waardevolle contacten met instellingen en bedrijven in de samenleving.

6.2 Succesfactoren voor onderwijs en sport

Onderwijs en sport kunnen dus op verschillende terreinen van elkaar leren. We noemen hier vier factoren voor het succesvol bevorderen van de ouderbetrokkenheid in beide sectoren:

1. Inbreng in het primaire proces

Betrek ouders bij het primaire proces. In de sportsector zijn ouders vaak al meer ‘van nature’ betrokken bij de organisatie van trainingen, wedstrijden en andere activiteiten binnen een vereniging. Op basis van gelijkwaardigheid en door effectief te communiceren leidt dit tot grote betrokkenheid. In het onderwijs is ouderbetrokkenheid bij het primaire proces minder vanzelfsprekend. Ouders worden nog te weinig betrokken bij de inhoud van het onderwijsprogramma. Door ouders een meer gelijkwaardige rol te geven in het primaire onderwijsproces, wordt de ouderbetrokkenheid op scholen aanzienlijk vergroot. Dit is in het belang van de leerling.

2. De vrijblijvendheid voorbij

Vrijwillig is niet vrijblijvend. Zowel binnen een school als binnen een sportvereniging geldt: communiceer de verwachtingen die je als organisatie hebt en maak hier heldere afspraken over. In zijn algemeenheid worden op scholen al verschillende middelen ingezet om dit te communiceren. Dit gebeurt bijvoorbeeld door intakegesprekken en tien minutengesprekken, waarbij de ontwikkeling van het kind en de rol van ouders en school worden besproken. Bij sportverenigingen wordt hier nog maar beperkt gebruik van gemaakt. Vaak worden ad hoc mondelinge afspraken gemaakt tussen personen, waarover later discussie kan ontstaan. Ouderbetrokkenheid binnen een sportvereniging is evengoed niet vrijblijvend en verdient vergelijkbare afspraken en heldere communicatie over de onderlinge verwachtingen.

3. Verbindingen met de buitenwereld

Zowel scholen als sportverenigingen zijn vaak nog erg intern gericht. Het grootste deel van de schoolse ontwikkeling van kinderen vindt plaats buiten de schoolmuren. Het is daarom belangrijk voor scholen om concrete invulling te geven aan de verbinding van binnen- en buitenschools leren. Het meeste rendement hebben leersituaties in contexten waar ze praktische betekenis krijgen. Dat kan ook thuis, in de buurt of in de vrije tijd zijn. In de sport bedienen verenigingen vaak alleen de eigen leden. De traditionele sportvereniging richt zich op het aanbieden van trainingen en wedstrijden voor de leden, maar is nog nauwelijks gericht op

de samenwerking met andere organisaties in de buurt en de sportieve ontwikkeling buiten de club. Het plezier van kinderen in sport en de sportieve ontwikkeling vinden juist ook plaats buiten lijnen van het sportveld, bijvoorbeeld op het schoolplein, tijdens de gymles en op de camping. Voor zowel scholen als sportverenigingen geldt dus: open de deuren en zoek naar verbinding.

4. Redeneer vanuit de competenties van ouders

Vaak redeneren organisaties bij de participatie van ouders vanuit klusjes die nog 'over' zijn. Ouders worden vooral gevraagd om deze taken uit te voeren. Voor succesvolle ouderbetrokkenheid (en –participatie) is het beter om uit te gaan van de competenties van ouders. In het onderwijs wordt bijvoorbeeld bijna altijd geredeneerd vanuit de taken en vacatures in de ouderraad of vanuit de vieringen. In de sport kunnen ouders ook regelmatig worden ingezet vanuit hun eigen talenten en passie. Door spontane gesprekken in het clubhuis of langs de kant van het sportveld kunnen ouders nieuwe initiatieven starten of deelnemen aan een commissie. In zowel de sport als het onderwijs kan dit nog veel planmatiger worden opgepakt, bijvoorbeeld door van alle ouders in kaart te brengen welk werk ze doen en wat ze inspirerend zouden vinden om voor de school/sportvereniging te doen.

6.3 Een concrete eerste actie

Ook u kunt met uw sport- of schoolorganisatie ervaringen uitwisselen. Organiseer eens een gesprek, sessie of ander uitwisselingsmoment om samen met de nabijgelegen school of sportvereniging te reflecteren op de wijze waarop uw organisaties zouden kunnen samenwerken. Mogelijk leert u van elkaar en zijn er zelfs initiatieven of activiteiten die u gezamenlijk kunt oppakken. Als scholen en sportorganisaties in een wijk dezelfde aanpak hanteren en eenduidig communiceren, dan is de kans groot dat de boodschap helder overkomt en dat ouders zich meer betrokken voelen bij uw school of club. Mogelijk kunt u met uw organisaties zelfs aansluiten op de ontwikkeling van de zogenoemde 'brede scholen', waar sport en onderwijs worden uitgedaagd om samen met ouders te werken aan de binnen- en buitenschoolse ontwikkeling van kinderen.

Enkele voorbeeldstappen die u met uw school of sportvereniging vandaag al kunt zetten, zijn:

- Organiseer een voorgesprek tussen een bestuurslid van een sportvereniging, een sporttrainer, de directie van de school en een leraar om de situatie te inventariseren.
- Plan een werksessie met sporttrainers, leraren en ouders.
- Houd een nagesprek.

Onderwerpen die aan bod kunnen komen in bovengenoemde sessies zijn:

1. Hoe kunnen onderwijs en sport samenwerken?
2. Wat kunnen onderwijs en sport van elkaar leren als het gaat om ouderbetrokkenheid?
3. Wat valt ouders op ten aanzien van ouderbetrokkenheid binnen onderwijs en sport?
4. Wat valt ouders op ten aanzien van het gedrag van ouders in het onderwijs en in de sport?

- Vorm eventueel een gezamenlijke werkgroep om één of twee concrete vervolgactiviteiten op te zetten.

Mogelijke vervolgactiviteiten zijn:

- Afstemming van uitgangspunten voor hoe een leraar en sporttrainer met ouders omgaan.
- Het gezamenlijk communiceren van de rechten en plichten van ouders.
- Gezamenlijke training voor leraren en sporttrainers.
- Het gezamenlijk uitvoeren van één of twee projecten.

Literatuur

Buisman, B. (2002). Jeugdsport en fair play. Amsterdam: SWP.

Crombrugge, H. van, en Dupain, G. (2008). Pak kinderen hun spel niet af. Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten (2008/2, p.110-115).

Cijvat, I. e.a. (2009). Een onderzoek naar de rol van ouders in het primair onderwijs, deel 1 literatuuronderzoek. Amersfoort: CPS.

Epstein, J., School, family and community partnerships. Your Handbook for Action, Thousand Oaks: Corwin Press, 2009.

Henderson, A.T. en Mapp, K.L., A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement, Aston: SEDL's National Center for Family & Community Connections with Schools, 2002.

Jacobs, B.A., Perspectives on parent involvement: how elementary teachers use relationships with parents to improve their practice, 2008.

Marzano, R.J., What Works in Schools, Translating Research into Action, Alexandria: ASCD, 2003.

Schaffer, H.R. (2002). Social Development. Oxford: Blackwell Publishing.

Smit, F., Sluiter, R. en Driessen, G., Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief, ITS- Radboud Universiteit Nijmegen, 2006.

Vries, P. de (2010). Handboek Ouders in de school (3e druk). Amersfoort: CPS.

Handige websites

cps.nl	CPS Onderwijsontwikkeling en advies
forum.nl/paoo	Platform Allochtone Ouders & Onderwijs
kennispraktijk.nl	Kennispraktijk voor Sport, Onderwijs en Gezondheid
metouderskomjeverder.nl	Website van CPS Onderwijsontwikkeling en advies over ouderbetrokkenheid
nko.nl	Nederlandse Katholieke vereniging van Ouders
nloo.nl	Netwerk Landelijke Ouderorganisaties
ouders.net	OUDERS & COO (landelijke christelijke oudervereniging)
oudersbijdeles.nl	Databank met praktische voorbeelden voor het onderwijs
oudersgraaggezien.nl	NSA-project over de relatie tussen sportverenigingen en ouders
overgangpovo.nl	Website over de overgang van primair naar voortgezet onderwijs
sportalliantie.nl	Nederlandse Sport Alliantie
pta.org	Parent Teacher Association
voetbalouder.nl	Campagne KNVB – Programma Tijd voor Sport
voo.nl	Vereniging Openbaar Onderwijs
50tien.nl	Website van alle landelijke ouderverenigingen voor ouders over onderwijs